

IRVING
STONE
Bucuria vieții

Traducere din limba engleză
de Liana Dobrescu și Geo Dumitrescu

POLIROM
2012

Cuprins

Prolog. <i>Londra</i>	5
1. L'Ange aux poupons.....	5
2. Gouptil and Company.....	8
3. Iubirea inspiră iubire după chipul și asemănarea ei.....	11
4. „Să dau totul uitării, ce zici?”.....	17
5. Familia Van Gogh.....	21
6. „Nu ești decât un țărănoi necioplit!”.....	25
7. Ramsgate și Isleworth.....	31
Cartea I. <i>Borinage</i>	37
1. Amsterdam.....	37
2. Kay.....	39
3. Un preot de țară îmbăcșit.....	43
4. Latina și greaca.....	47
5. Mendes da Costa.....	50
6. În ce constă forța cea mare?.....	54
7. Școala de evanghelizare.....	56
8. „Mitrele negre”.....	62
9. O colibă de miner.....	66
10. Succes.....	71
11. Steril.....	75
12. Marcasse.....	81
13. O lecție de economie politică.....	93
14. Fragil.....	96
15. „Egiptul negru”.....	101
16. Exit Deus.....	109
17. Faliment.....	111
18. O întâmplare lipsită de importanță.....	114
19. Ca de la pictor la pictor.....	117
20. Theo își face apariția.....	128
21. Vechea moară de la Ryswyk.....	132

Cartea II. <i>Etten</i>	143
1. „E și asta un mijloc de existență!”	143
2. Nebun.....	147
3. Ucenicie.....	151
4. <i>Mijnheer Tersteeg</i>	158
5. Anton Mauve.....	165
6. Kay.....	170
7. „Nu, niciodată, niciodată!”.....	184
8. Există orașe în care unii oameni sînt pentru todeauna sortiți nenorocului.....	189
Cartea III. <i>Haga</i>	195
1. Primul atelier	195
2. Christine.....	203
3. Desenul progresează.....	209
4. Bărbatul are nevoie de o femeie	219
5. „Dă-i zor, trebuie să-ncepi să vinzi!”.....	223
6. Bunătatea răsare de unde nu te aștepți!.....	232
7. „ <i>Savoir souffrir sans se plaindre</i> ”	242
8. „Sabia neîndurătoare”.....	252
9. Iubire.....	256
10. Sfînta familie.....	262
11. Theo sosește la Haga	267
12. Curioși mai sînt și tații!	274
13. „ <i>L'art c'est un combat</i> ”.....	282
14. Artă e o luptă, și căsătoria de asemenea	289
Cartea IV. <i>Nuenen</i>	297
1. Un atelier în casa parohială	297
2. Țesătorii	300
3. Margot.....	303
4. „Important e să tubești, nu să fii tubit”	307
5. „Încotro vei merge tu, voi merge și eu”	312
6. Interogatoriu.....	321
7. „Doar puțin le mai lipsește lucrărilor tale ca să se poată vinde, dar...”	332
8. Oameni mincînd cartofi.....	337
Cartea V. <i>Paris</i>	345
1. „Da, Parisul!”.....	345
2. Explozia.....	350
3. „De ce să fii conte cînd poți fi pictor?”	355
4. Prezentarea unui primitiv.....	361
5. Pictura trebuie să devină o știință!	369
6. Scrată la Rousseau	377
7. Un biet om s-a spînzurat.....	387

8. Artă devine amorală	393
9. Père Tanguy	402
10. Petit boulevard	411
11. Tablouri pentru muncitori.....	417
12. Grupul comunitarist de artă.....	422
13. Spre sud, mercur spre sud, către soare!	432
Cartea VI. Arles.....	437
1. Cutremur sau revoluție?	437
2. Mașina de pictat	443
3. „Le pigeon”	447
4. Poștașul.....	452
5. Casa cea galbenă	458
6. Maya	466
7. Sosește Gauguin	477
8. Înțelepciune și rălăcire	483
9. „Fou-roux”	497
10. În societatea existentă pictorul nu înseamnă altceva decât un vas spart	507
Cartea VII. St-Rémy.....	511
1. Clasa a treia	511
2. Solidaritate între nebuni	516
3. Un ciob rămâne tot ciob.....	524
4. „Am descoperit pictura când nu mai aveam dinți în gură și de-abia îmi mai trăgeam sufletul”	528
Cartea VIII. Auvers.....	537
1. Prima expoziție	537
2. Un specialist în boli nervoase.....	546
3. Nu se poate picta un rămas bun	554
4. O mină de țărână trecătoare	564
5. Și nici în moarte n-au fost despărțiți	567
Notă.....	571

După ce o desenase de multe ori ca să se familiarizeze cu liniile corpului ei, se hotări să facă un adevărat tablou. Îi inspiră o frază din Michelet: „*Comment se fait-il qu'il y ait sur la terre une femme seule, désespérée?*”¹ O așeză pe Christine, goală, pe un buștean, lângă sobă. Transformînd bușteanul într-un clot de copac retezat, adaugă puțină vegetație și mută scena în mijlocul naturii. Apoi o desenează pe Christine sprijinindu-se cu mâinile noduroase pe genunchi, cu fața îngropată în brațele osoase, cu părul subțire despletit pe spate, cu simți grei atîrnînd spre coapsele descărnate și cu picioarele depărtate, așezate nesigur pe pămînt. Îi dădu numele *Durerea*. Era tabloul unei femei din care fusese stoarsă toată seva vieții. Dedesubt scrisese citatul din Michelet.

Îi trebuî o săptămînă ca să termine tabloul și între timp isprăvi toți banii; mai erau încă zece zile pînă la întîi martie. În casă nu mai avea decît pîine neagră, cît să-l ajungă pentru două-trei zile. Se văzu nevoit să întrerupă lucrul după model și asta îl ținea în loc.

— Sien, zise el. Cred că n-ai să-mi mai pozezi pînă duminică, întîi ale luni.

— Dar ce s-a întîmplat?

— Nu mai am bani.

— Adică n-ai pentru mine?

— Da.

— Tot n-am altceva de făcut. O să vin și așa.

— Dar ai și tu nevoie de bani, Sien.

— Pot să fac rost și singură, lasă.

— Dar cum ai să poți spăla dacă stai toată ziua aici?

— Lasă, nu-ți bate tu capul... găsesc eu...

O lăsa să mai vină încă trei zile, pînă cînd i se termină și ultima fărîmă de pîine. Pînă la întîi mai era încă o săptămînă. Îi spuse lui Sien că avea de gînd să-l facă o vizită unchiului său din Amsterdam și că la întoarcere o va căuta acasă. Timp de trei

1. Cum de se află pe lume o femeie singură, deznădăjduită? (în fr. în orig.)

zile continuă să lucreze câteva copii în atelier, hrănindu-se doar cu apă, fără ca foamea să-l chinule prea tare. În a treia după-amiază se duse la De Bock, sperînd că acesta îl va trata cu ceal și cozonac.

— Hai noroc, batrine! spuse De Bock, care lucra la șevalet. Fa-te comod. Am de gînd să lucrez fără întrerupere pînă la ora mesei, cînd sînt invitat undeva. Uite niște reviste, distrează-te cu ele.

Nu pomeni nici un cuvînt despre ceal.

Știa că Mauve nu era încă dispus să-l primească, și de la Jet îl era rușine să ceară. Cîl despre Tersteeg, care-l vorbise de rău față de Mauve, prefera să moară de foame decît să-l ceară ceva. Oricît de disperată era situația în care se afla, nu-i trecu nici o clipă prin gînd că ar putea cîștiga cîtiva gologani cu alt meșteșug decît cel pe care și-l alesese. Vechiul lui dușman, febra, își făcu apariția, genunchii îl slăbiră, încît abia se ținea pe picioare. Pînă la urmă, nu se mai putu ridica din pat. Deși știa că e cu neputință, continua să spere într-o minune care ar fi făcut ca Theo să-l trimită banii cu câteva zile mai devreme. Dar Theo nu primea leafa înainte de întii.

În după-amiază celei de-a cincea zile, Christine intră în cameră fără să bata. Vincent dormea. Se aplecă asupra lui, uitîndu-se la liniile care-i brăzdau fața, la paloarea pielii acoperite de barba roșie, la buzele lui scorojite ca un pergament. Îi atinse ușor fruntea și văzu că are febră. Scotoci prin raftul unde-și ținea de obicei proviziile. Nu găsi nici cea mai mică fărîmătură de pîine și nici un bob de cafea. Ieși.

Peste vreo oră, Vincent o visa pe maică-sa în bucătăria de la Etten, pregătînd fasolea care-i plăcea atît de mult. Se trezi și o văzu pe Christine aplecată deasupra sobei, amestecînd prin oale.

— Sten! spuse el.

Ea se aplecă peste pat și-i puse pe obraji mina răcoroasă. Barba roșie parcă ardea.

— Altă dată să nu mai fii atît de mîndru, îl dojeni ea, și să nu mai spui minciuni. Dacă sîntem săraci nu e vina noastră. Trebuie să ne ajutăm unul pe altul. Tu nu m-ai ajutat în prima seară cînd ne-am întilnit acolo jos, la circumă?

— Sien... repetă el.

— Stai liniștit acolo. Am fost acasă și am luat niște cartofi și fasole verde. Numaidecît sînt gata.

Strivi cartofii pe o farfurie, puse alături puțină fasole verde, se așază pe marginea patului și-l dădu să mănince.

— De ce mi-ai dat în fiecare zi un franc pentru pozat dacă știai că n-ai bani destul? N-are nici un rost să rămii flămînd.

Ar fi putut rezista pînă cînd soseau banii de la Theo, chiar dacă acest chin ar fi trebuit să se prelungească săptămîni în șir. Dar gestul ei neașteptat de prietenie îl infrinse. Se hotărî să se ducă la Tersteeg. Christine îl spală cămașa, dar nu avu cu ce s-o calce. A doua zi dimineața îl dădu să mănince puțină pîine și cafea. Și porni pe jos spre Plaats. Îi lipsea tocul la una din ghețele lui pline de noroi, iar pantalonii îi erau peticiți și murdari. Haina primită de la Theo era mult prea strîmță. Avea o cravată veche, legată strîmb în partea stîngă a gîtului. Pe cap purta una din acele șepci bizare, pe care le descoperea, cu un talent deosebit, nimeni nu știa unde.

Merse de-a lungul căii ferate spre gara Ryn, trecu pe la poalele pădurii pe lîngă stația de unde plecau trenulețele cu aburi pentru Scheveningen și se îndreptă către oraș. Razele slabe ale soarelui îl făceau să se simtă și mai sîrșit. În Plein își zări în treacăt imaginea în geamul unei vitrine. Într-o clipă de luciditate se văzu așa cum îl vedeau oamenii din Haga: un vagabond murdar, nepleptănat, fără căpătîi, nedorit de nimeni, bolnav, slab, straniu și de izbellște.

Plaats se deschidea într-un triunghi larg, pentru a se întîlni cu Hof-vijver, de-a lungul castelului. Doar proprietarii magazinelor celor mai luxoase își puteau îngădui să se stabilească în acea piață. Pe Vincent îl cuprinse un fel de teamă la gîndul că pășește în acest sanctuar al bogăției. Nu-și dăduse niciodată pînă atunci seama cît de mult se adîncise prăpastia dintre el și lumea bogătașilor din Plaats.

Funcționarii de la Goupil ștergeau praful de pe tablouri. Se uitară țintă la el, cu vădită curiozitate.

Familia acestui om controla negoțul de artă în toată Europa. De ce oare umbla el în halul asta?

Îl găsi pe Tersteeg la masa lui de lucru, în biroul de la etaj, deschizând corespondența cu lama unui cuțit cu miner de jad. Ridicându-și ochii asupra lui Vincent, îl observă urechile mici, rotunde, așezate simetric sub nivelul sprincenelor, ovalul feței, care se subția spre maxilare, ca apoi să se lățească în bărbia puternică, părul lins descoperind mult fruntea în partea stângă, ochii albaștri-verzui, care păreau că privesc prin el, fără să trădeze vreo apreciere, gura plină, roșie, părind și mai roșie din cauza bărbii și a mustății, care o înconjurau. Deși îl cunoștea de mult, n-ar fi putut să spună niciodată dacă trăsăturile lui Vincent i se păreau frumoase sau urite.

— Ești primul client care intră în magazin în dimineața asta, Vincent, zise el. Cu ce pot să-ți fiu de folos?

Vincent îl explică situația grea în care se afla.

— Ce-ai făcut cu banii trimiși de Theo?

— I-am cheltuit.

— Dacă-ai dat dovadă de nesocotință, nu cred că te aștepti să găsești vreun sprijin locmal la mine. Fiecare lună are treizeci de zile, n-ar trebui să cheltuiești nici un ban mai mult decît trebuie în fiecare zi.

— Nu e vorba de nesocotință, *mijnheer*, cea mai mare parte din bani s-a dus pe modele.

— Atunci nu trebuie să mai angajezi modele. Poți să lucrezi fără nici o cheltuială, singur.

— Pentru un portretist, lucrul fără model ar însemna pieirea.

— Cine te pune să pictezi figuri omenesti? Fa și tu vaci sau oi. Nu-l nevole să le plătești.

— Nu pot desena vaci și oi, *mijnheer*, pentru că nu-mi spun nimic.

— Și, de fapt, n-are nici un rost să desenezi oameni. Asemenea desene nu se vind. Ar trebui să faci acuarele și nimic altceva.

— Acuarelele nu sînt genul meu.

— Părerea mea este că desenul are pentru tine efectul unui narcotic, pe care-l iei numai ca să nu

simți durerea provocată de faptul că nu ești în stare să faci acuarele.

Se lasă o tăcere grea. Vincent nu găsi nici un răspuns potrivit.

— De Bock e bogat și totuși nu folosește modele. Și cred că ești de acord cu mine că pinzele lui sînt splendide, prețurile lor urcă vertiginos. M-am așteptat să prinzi ceva din farmecul lui în lucrările tale. Dar se pare că nu merge. Sînt într-adevăr dezamăgit, Vincent, lucrările tale rîmîn stranii și cu pecetea pictorului amator. Sînt sigur de un lucru: nu ești artist.

Vincent simți cum foamea tăioasă din ultimele cinci zile îl moale dintr-odată genunchii. Cuprins de slăbiciune, se lasă pe unul din scaunele italienești, sculptate de mină. Vocea i se rătăcise undeva, în fundul stomacului gol, și nu o putea scoate de acolo.

După o pauză lungă reuși să îngaime:

— De ce-mi spunei asta, *mijnheer*?

Tersteeg scoase o batistă albă, imaculată, și își tamponă nasul, colțurile gurii și barba.

— Pentru că trebuie s-o spun, sînt dator, atît față de tine, cît și față de familia ta. Trebuie să știi adevărul, Vincent, mai al timp să-ți îndrepti situația dacă te hotărăști fără întîrziere. Nu ești făcut să fii artist; ar trebui să-ți găsești adevăratul tău loc sub soare. Eu nu greșesc niciodată în aprecierea pictorilor, știi bine.

— Știu, spuse Vincent.

— Unul dintre motive, după părerea mea, constă în faptul că te-ai apucat prea tîrziu de pictură. Dacă ai fi început de mic, poate ai fi ajuns pînă acum să faci lucruri de oarecare valoare. Dar ai treizeci de ani, Vincent, de mult ar fi trebuit să fii cineva. La vîrstă ta, eu eram. Nu știu cum poți nădăjdui să reușești vreodată dacă n-ai talent?! Și, ce e mai grav, cum poți justifica faptul că trăiești din mila fratelui tău?

— Dar Mauve mi-a spus odată: „Vincent, în desenele tale se întrezărește un pictor adevărat”.

— Mauve e vărul tău, a vrut să fie binevoitor cu tine. Eu îți sînt prieten și, crede-mă, părerea mea e

mai sinceră decît a lui. Lasă-te păgubaș înainte de a constata că ți s-a scurs întreaga viață printre degete. Într-o zi, cînd vei găsi o meserie care să ți se potrivească și vei izbuti, ai să vii să-mi mulțumești.

— *Mijnheer Tersteeg*, de vreo cinci zile am rămas fără bani, n-am nici cit să cumpăr o bucată de pîine. Dar tot nu v-aș cere nimic, dacă ar fi numai pentru mine. Am însă un model, o blată femeie bolnavă. N-am fost în stare să-l plătesc banii pe care-i datorez. Are nevoie de ei. Va rog din suflet, împrumutați-mi zece guldeni pînă sosesc banii de la Theo. Atunci am să vi-i înapoiez.

Tersteeg se ridică și se uită pe fereastră la lebedele de pe heleșteul rămas în urma havuzurilor curții de altădată. Privindu-le, se întreba de ce Vincent își alesese tocmai Haga, cînd unchiul lui aveau magazine de artă la Amsterdam, Rotterdam, Bruxelles și Paris.

— Crezi că ți-aș face un serviciu dacă ți-aș împrumuta zece guldeni? întrebă el fără să se întoarcă. Își ținea mîinile împreunate la spate, peste jacheta croită după moda lansată de prințul Albert. Eu nu sînt sigur dacă nu ți-aș face un serviciu și mai mare refuzîndu-te.

Vincent știa cum făcuse rost Sien de bani pentru cartofi și fasole. Nu putea s-o lase să-l întrețină în felul ăsta.

— *Mijnheer Tersteeg*, fără indoială că aveți dreptate. Nu sînt pictor și n-am pic de talent. Ar fi foarte puțin înțelept din partea dumneavoastră să mă încurajați cu bani. Trebuie să încep imediat să-mi cîștig existența și să-mi găsesc un drum în viață. Dar, în numele vechii noastre prietenii, vă cer să-mi împrumutați zece guldeni.

Tersteeg scoase un portofel din buzunarul de la piept al jachetei „prințul Albert”, alese o hîrtie de zece guldeni și i-o întinse lui Vincent fără o vorbă.

— Mulțumesc, spuse Vincent, sînteți foarte amabil.

Întorcîndu-se spre casă de-a lungul străzilor curate, cu căsuțe cochete din cărămidă, care vedeau siguranța, bunăstare și liniște, murmură către sine: „Nu poți fi întotdeauna prieten cu cineva, uneori